

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

9. Sınıf TARİH

CEVAP ANAHTARI

İÇİNDEKİLER

2

TAR.9.3.1. Orta Çağ'da yaşanan kitlesel göçlerin Avrupa ve Asya'da oluşturduğu değişimi neden ve sonuçlarıyla birlikte yorumlayabilme

- a) Orta Çağ'da yaşanan kitlesel göçlere neden olan unsurları inceler.
- b) Orta Çağ'da yaşanan kitlesel göçlerin etkilediği unsurları inceler.
- c) Orta Çağ'da yaşanan kitlesel göçlerin Avrupa ve Asya'da oluşturduğu değişimin etkilerini sorgular.
- ç) Orta Çağ'da yaşanan kitlesel göçlerin Avrupa ve Asya'da oluşturduğu değişimin neden ve sonuçlarını bağlamından kopmadan ifade eder.

9

TAR.9.3.2. Orta Çağ'daki başlıca devletlerin siyasi ve askerî gelişmelerini karşılaştırabilme

- a) Orta Çağ'daki başlıca devletlerin yönetim ve ordu yapılarının özelliklerini belirler.
- b) Orta Çağ'daki başlıca devletlerin yönetim ve ordu yapıları arasındaki benzerlikleri listeler.
- c) Orta Çağ'daki başlıca devletlerin yönetim ve ordu yapıları arasındaki farklılıkları listeler.

11

TAR.9.3.3. Orta Çağ'daki ticaret yollarının kendi çevresinde meydana getirdiği etkiyi sorgulayabilme

- a) Orta Çağ'daki ticaret yolları üzerinde yer alan devlet ve toplumların etkileşimleriyle ilgili sorular sorar.
- b) Orta Çağ'daki ticaret yolları üzerinde yer alan devlet ve toplumların ilişkilerini siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla çözümler.
- c) Orta Çağ'daki ticaret yollarının devlet ve toplumların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerine etkisiyle ilgili çıkarımlarda bulunur.

16

TAR.9.3.4. Orta Çağ'daki başlıca medeniyet havzalarının bilim, kültür ve sanata etkilerine ilişkin oluşturduğu ürünleri paylaşabilme

- a) Araştırmasında belirlediği kaynaklardan Orta Çağ'daki başlıca medeniyet havzalarının bilim, kültür ve sanata etkilerine ilişkin bilgi toplar.
- b) Orta Çağ'daki başlıca medeniyet havzalarının bilim, kültür ve sanata etkilerine ilişkin belirlediği kaynakları inceleyerek araştırmasına dair bilgileri tespit eder.
- c) Orta Çağ'daki başlıca medeniyet havzalarının bilim, kültür ve sanata etkilerine ilişkin kullanacağı kaynakların sınırlılığını sorgular.
- ç) Orta Çağ'daki başlıca medeniyet havzalarının bilim, kültür ve sanata etkilerine ilişkin kaynaklardan araştırmasına uygun olarak belirlediği bilgileri yorumlar.
- d) Orta Çağ'daki başlıca medeniyet havzalarının bilim, kültür ve sanata etkilerine ilişkin kanıtlara dayanarak oluşturduğu araştırmasını paylaşır.

İslamiyet öncesi Türklerde göç ve değişim sürecini konu alan aşağıdaki drama metnini inceleyip verilen soruları cevaplayınız.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRKLERDE GÖÇ VE DEĞİŞİM

Anlatıcı:

Çorak topraklar, kurumuş otlaklar, zayıflamış kuzular...

Alpan bir kuzuya su vermeye çalışıyor:

— İç biraz... Dayan küçük kardeşim... Dayan...

Baba:

— Evlat... Bu topraklar artık bizi beslemiyor. Otlaklar kurudu, hayvanlarımız ölüyor.

Anne:

— Tengri bize sırtını mı döndü?

Alpan:

— Başka bir yol olmalı.

(Obanın ortasına haberci at üstünde gelir.)

Haberci:

— Doğudan Çinliler, kuzeyden diğer Hun boyları saldırıyor... Durdurulamıyorlar! Köylerimizi ateşe veriyorlar! Gitmeliyiz buradan!

(Halk arasında fısıltılar...)

Alpan:

— Ya onların boyunduruğu altına girip bağımsızlığımızı kaybederiz ya da atlarımıza atlayıp güneşin battığı yere gideriz.

Baba:

— Ama nereye gideceğiz?

(Akşam vakti ateş yakılır. Yaşlılar ve beyler ateşin etrafında toplanır.)

Anlatıcı:

Çadırın önünde toplanmış yaşlılar ve beyler.
Ateşin etrafında ciddi bir “Toy” (meclis) kurulmuş.

Yaşlılardan Biri:

— Gece çadırlarımız sökülecek.

Yaşlılardan Bir Diğeri:

— Geri dönmek üzere değil. Göç bu.

Boy Beyi:

— Tengri yolumuzu açık etsin. Batıya gideceğiz.

(Gün batımı ışığında kağnılar ve atlar hareket eder.)

Anlatıcı:

Kağnılar ve atlar hazırlanıyor.
İnsanlar eşyalarını yüklüyor.
Alpan hüzünle arkasına, doğduğu tepelere bakıyor.
Güneş batarken, uzun gölgeler oluşuyor.

Alpan:

— Güneş batıyor... Ama yolumuz yeni başlıyor.

(Yeşil alan, nehir ve ormandan oluşan bir yere gelirler.)

Alpan:

— Bu nehir... Bu orman... Burası bozkır değil!

Anlatıcı:

“Yıllar, atlarımızın nalları altında eriyip gitti.
Biz sadece mesafe katetmiyorduk; yeni bir dünyaya varıyorduk!”
Koskoca Roma çatırdıyordu.
Türklerin önünden kaçan Avrupa milletleri Roma’yı ikiye böldü.

(Alpan ve kabilesi kale ve surlarla çevrili şehirlerle karşılaşır.)

Alpan:

— Bu taş şehirler nedir böyle? Bizim için vatan, atımızın bastığı her yerdir.

(Bir asker surların üzerinden bağırır.)

Asker:

— Surların ardında kalın! Bu kale bizim tek sığınağımız!

Anlatıcı:

Kavimlerin saldırıları nedeniyle yaşanan korku, insanları küçük kalelere ve beylere sığınmaya itti.
Yeni bir düzen doğuyordu: Derebeylik.

(Alpan atının yanında durur ve elindeki üzeniği göstererek konuşmaya başlar.)

Alpan:

— Bunun adı üzenği. Bunun sayesinde atın üstünde daha sağlam durabiliyorum.
— Biz karşılaştığımız topluluklara üzeniği öğrettik, onlar da bize tarımı öğretti.

(Farklı milletler bir arada.)

Anlatıcı:

Birbiriyle karışan ve kaynaşan milletler yeni milletleri doğuruyordu.
Avrupa’da artık yeni bir çağ başlıyordu.

1. Metne göre aşağıdaki tabloda yer alan başlıkları dikkate alarak Türklerin Türkistan'dan gerçekleştirdiği kitlesel göçlerin nedenlerini uygun başlık altına yazınız.

Ekonomik Nedenler	Siyasi Nedenler
Hayvancılığın yapılamaz hâle gelmesi Geçim kaynaklarının tükenmesi Yeni ve verimli topraklara ihtiyaç duyulması	Çinlilerin saldırıları Diğer Hun boylarının baskıları Bağımsızlığı kaybetme tehlikesi

2. Yukarıdaki metinde anlatılan göç hareketini dikkate alarak bu göçlerin doğrudan etkilediği unsurları aşağıdaki kutucuklara işaretleyiniz.

- ☒ Nüfus yapısı
- ☒ Yerleşim düzeni
- ☒ Siyasi sınırlar
- ☐ Sanayi üretimi
- ☒ Kültürel etkileşim
- ☒ Tarım ve hayvancılık
- ☐ Deniz ticareti

3. Metinde anlatılan göç hareketi dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisi Orta Çağ'da Avrupa ve Asya'da yaşanan değişimlerin ortak bir sonucu olarak gösterilebilir?

- A) Merkezî krallıkların güçlenmesi
- B) Kültürler arası etkileşimin artması
- C) Sanayi üretiminin başlaması
- D) Deniz ticaretinin hız kazanması
- E) Feodal yapının tüm bölgelerde ortadan kalkması

4. “Orta Çağ’daki kitlesel göçler, Avrupa’da daha çok siyasi ve demografik değişimlere; Asya’da ise kültürel ve yaşam tarzına bağlı değişimlere yol açmıştır.”

Bu yargıya katılıyor musunuz?

Katılıyorum

Kısmen katılıyorum

Katılmıyorum

Kısa gerekçe: Göçler sonucunda Avrupa’da merkezî otorite zayıflamış, insanlar güvenlik ihtiyacı nedeniyle yerel güçlere yönelmiştir. Buna karşılık Asya’da göç eden topluluklar yeni coğrafyalara uyum sağlamak zorunda kalmış, bu durum üretim biçimlerini ve günlük yaşam alışkanlıklarını..... değiştirmiştir.

5. Metinde anlatılan göç hareketi dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisi neden–sonuç ilişkisi bağlamında doğru bir değerlendirmedir?

- A) Göçler sanayi faaliyetleri sonucunda başlamış, Avrupa’da ekonomik büyümeyi hızlandırmıştır.
B) Avrupa’daki derebeylik düzeni göçleri başlatmış, Türk toplulukları bu baskıdan kaçarak Asya’ya yönelmiştir.
C) Göçlerin temel nedeni ticaretin gelişmesi olmuş; bu süreç Asya’da şehirleşmenin artmasına yol açmıştır.
D) Kitlesel göçler yalnızca Asya’yı etkilemiş, Avrupa’da değişim yaşanmamıştır.
E) Doğal ve siyasi nedenlerle başlayan göçler, Avrupa ve Asya’da farklı toplumsal sonuçlar doğurmuştur.

6. Orta Çağ’daki kitlesel göçlerin Avrupa ve Asya’da oluşturduğu değişimi anlatan 5 - 6 cümlelik kısa bir tarih metni yazınız.

Metninizde:

- Göçün nedenlerine,
- Etkilediği alanlara,
- Avrupa ve Asya’daki sonuçlarına yer veriniz.

Örnek Cevap: Orta Çağ’da yaşanan kitlesel göçlerin temel nedenleri kuraklık, geçim sıkıntısı ve siyasi baskılardır. Türkler, bu nedenlerle Türkistan’dan batıya doğru göç etmiştir. Göçler nüfus yapısını, yerleşim düzenini ve siyasi sınırları etkilemiştir. Avrupa’da bu göçler derebeylik sisteminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Asya’da ise göç eden toplulukların yaşam tarzı ve kültürü değişmiştir. Böylece hem Avrupa hem de Asya’da yeni bir toplumsal düzen oluşmuştur.

ORTAK MİRAS

Bilgi Notu:

Hun Türk Kurultayı, TÜRKSOY'un katkılarıyla Macaristan'ın Bugac bölgesinde düzenlenen uluslararası bir kültür buluşmasıdır. Bu etkinlik, Türk Dünyası ile Macaristan arasındaki tarihî ve kültürel bağları yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Kurultayda Türk devletleri ve topluluklarından sanatçılar, akademisyenler ve resmî temsilciler bir araya gelmektedir.

Etkinlikte geleneksel Türk kültürü ve göçebe yaşam tarzı tanıtılmaktadır. Atlı gösteriler, sergiler ve tarihî canlandırmalar düzenlenmektedir. Bu faaliyetler aracılığıyla ortak geçmişten gelen bağların günümüzde de sürdüğü vurgulanmaktadır. Ayrıca kültürel iş birliği ve dayanışmanın güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Kurultay kapsamında "Göçebe Atlılar" ve "Okçu Yarışmaları" gibi çeşitli kültürel etkinlikler de ziyaretçilere sunulmaktadır.

Aşağıda Macaristan'da düzenlenecek Hun Türk Kurultayına amcası ile birlikte gitmeyi planlayan Emirin, uluslararası bir video paylaşım sitesinde izlediği videonun altına yaptığı yorum sonrasında gerçekleşen diyaloglar yer almaktadır (Yabancı dildeki yorumlar Türkçeye çevrilmiştir.).

Hun Türk Kurultayından Muhteşem Görüntüler

TRT Avaz ✓
757 B Abone

ABONE OL 🔔

 Paylaş

...

M

**mir1453· 10 sa. önce

Herkese merhaba, İstanbul'dan Emir ben. Amcam bu sene kurultayda okçuluk yarışmasına katılacak. Ben de geleceğim.

S

**lim42· 10 sa. önce

Selam Emir! Biz de Konya'dan geliyoruz. Gerçekten müthiş bir heyecan, ilk kez katılacağım.

L

**ylaHALILOVİC· 10 sa. önce

Merhaba! İki senedir Bosna Hersek takımıyla katılıyorum. Türkiye'den gelen sporcular gerçekten çok iyiler!

E

**milaa_gag· 10 sa. önce

Merhaba Emir. Gagauzya'dan selamlar.

A

**iSadikov2010· 10 sa. önce

Ben de Bakü'den geliyorum. Siz hangi tür yay kullanıyorsunuz? Merak ediyorum.

S

**eherS· 10 sa. önce

Sizi ağırlamak bizim için bir onur! Hepinizi bekleriz büyük Türk dünyası! Biz Macar geleneklerine göre kendi üretimimiz olan yaylarla yarışacağız.

E

**ilia_11· 10 sa. önce

Atlı gösteriler için sabırsızlanıyorum! Bulgaristan şampiyonu olarak geleceğim.

G

**ijarSali· 10 sa. önce

Ben Gaijar, Finlandiya'da yaşayan bir Tatar'ım. Merak ediyorum bu sizin için sadece bir spor mu yoksa kültürel bir deneyim mi?

M

**mir1453· 10 sa. önce

İkisi bir arada Gaijar. Amcamı izlerken hem spora hem de kadim geleneklerimize tanık oluyorum.

G

**ijarSali· 10 sa. önce

Atalarımız Türkistan'dan gelmiş... Ben de senin gibi çok güçlü bir bağ hissediyorum dostum.

T

**mrRimova· 11 sa. önce

Selam! Biz hâlâ bozkırdayız:) Kazakistan'dan geliyoruz. Erken gidip Macaristan'ı gezeceğiz.

X

**attilaXX· 12 sa. önce

Selam millet, ben Attila! Macaristan'a hepinizi bekliyoruz. Size rehberlik edebilirim.

S

**lim42· 13 sa. önce

Attila!... Bu isim Türkiye'de çok yaygın ve tarihte çok özel bir Türk hükümdarının adı. Avrupa'da duymak gurur verici!

L

**ylaHALİLOVİC· 13 sa. önce

Tarihî bağlarımızı görmek ne kadar güzel...Bu ortak isimlerle gurur duymalıyız.

M

**mir1453· 14 sa. önce

Attila ismini burada görmek hoş bir sürpriz oldu gerçekten.

Metin ve çevrim içi diyalogu dikkatle inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Videonun altına yorum yapanlar hangi ülkelerde yaşamaktadır?

Türkiye (İstanbul, Konya), Bosna Hersek, Gagauzya, Azerbaycan, Macaristan, Bulgaristan, Finlandiya (Tatar Türkü), Kazakistan.

2. Macaristan'da düzenlenen Hun Türk Kurultayına geniş bir coğrafyadan katılım olmasının sebebi nasıl açıklanabilir?

Hun Türk Kurultayı, Türk dünyasının ortak tarihini ve kültürünü yaşatmayı amaçlayan bir etkinliktir. Türklerin Orta Asya'dan Avrupa'ya kadar uzanan göçleri sonucunda farklı ülkelerde yaşayan Türk toplulukları oluşmuştur. Bu topluluklar, ortak geçmişlerini ve kültürel bağlarını sürdürmek için bu tür etkinliklere ilgi göstermektedir. Bu nedenle katılım geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

3. Çevrim içi diyalogdan hareketle, Orta Çağ'da gerçekleşen Türk göçlerinin günümüzde doğrudan ya da dolaylı etkilerinin görüldüğü alanlar aşağıdakilerden hangileridir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- ☒ Kültürel kimliğin korunması
- ☒ Ortak tarih bilincinin sürmesi
- ☒ Farklı coğrafyalarda Türk ad ve sembollerinin yaşatılması
- ☐ Sanayi ve ticaret faaliyetlerinin gelişmesi
- ☒ Uluslararası kültürel etkinliklerin ortaya çıkması

ORTA ÇAĞ'IN İMPARATORLUKLARI

Sâsânî Yönetimi: Sâsânîlerde devlet yönetimi merkezîyetçi bir yapıya sahipti. Merkez yönetim teşkilatı içerisinde hükümdarlar üzerinde önemli yaptırım güçleri olan din adamları konseyi bulunmaktaydı. Sâsânî devlet işleri divan adı verilen kurullarda görüşülmekteydi. Bu divanlarda alınan kararlar hükümdarın onayına sunulur ve hükümdar tarafından onaylanırdı. İdari teşkilatın başında bulunan vezire başvezir denirdi. Başvezir, Sâsânî hükümdarının en yakınında bulunan kişidir ve ikinci adam konumundadır. Ülke dört ana eyaletten oluşuyordu ve bu eyaletlere satrap adı verilmekteydi. Eyaletler valiler tarafından idare ediliyordu.

Sâsânî Ordusu: Sâsânî ordusu da temel olarak iki sınıfa ayrılmıştı; süvari ve piyadeler. Süvariler piyadeden üstün ve saygın kabul ediliyor ve piyadelerden daha fazla maaş alıyorlardı. Sâsânî süvarisi temel olarak iki sınıfa ayrılmıştı; hafif, okçu süvari ile ağır, zırhlı, mızraklı süvari. Sâsânîler zaman içerisinde okçu süvarileri geri plana çekip ağır zırhlı, mızraklı süvari birliklerine dayalı bir ordu sistemi kurmuşlardı. Okçu piyade daha ziyade kuşatmalarda etkin olarak kullanılmaktaydı. Zırh yapımında Sâsânîler genel olarak Romalılardan iyi durumdaydılar. Zira Sâsânî zırhlı piyade ve süvarileri Romalılar tarafından örnek alınmıştı. Buna karşın Sâsânîler diğer hususlarda olduğu gibi zırh yapımında da Asya geleneklerini takip etmekteydiler. Ordu birlikleri onluk sisteme göre düzenlenmişti. İslam tarihçisi Taberî'den öğrendiğimiz bilgilere göre Sâsânî hükümdarları askerlere bazı arazileri iktâ olarak bağışlayabilmekteydi.

Doğu Roma Yönetimi: Doğu Roma İmparatoru baş kanun koyucu, en yüksek yargıç, idarî, malî ve askerî otoritedir. Doğu Roma İmparatoru tanrısal irade ile bu göreve gelmişti. Kilisenin başıydı. Doğu Roma İmparatoru'nun bu sınırsız gibi görünen otoritesini sınırlayan unsurlar ise kanunlar, kilise ve ülkenin feodal yapısından doğan toprak sahipleri sınıfı olmuştu. Doğu Roma'da senato, yüksek memurların, toprak asillerinin ve paralı kimselerin girdiği törensel bir kuruldur. Senato başkanı aynı zamanda başkentin yargıcı ve belediye sorumlusu idi. Doğu Roma eyalet yönetimi de tarih içinde değişen şartlara uyarak bazı gelişmeler gösterdi. Eyaletlerin başında bir sivil vali ve bir kumandan bulunuyordu.

Doğu Roma ordusu: Doğu Roma'da eyalet yönetimi zamanla değişmişti. Eyaletlerde hem sivil vali hem de askerî komutan görev yapardı. Orduda süvarilerin önemi giderek artmıştı. Bu durum, Doğu Roma'nın Sâsânîlerin savaş tarzından etkilenmesinin bir sonucuydu. Doğu Roma ordusu iki ana yapıya ayrılırdı; taşradaki thema birlikleri ve başkentteki tagma birlikleri. Themalar, toprağa bağlı çiftçi-asikerlerden oluşan yerel kuvvetlerdi. Tagma birlikleri ise askerliği meslek edinmiş profesyonel askerlerden meydana gelirdi. Themalar, Doğu Roma Devleti'nin askerî ve idarî yapısının temelini oluşturmuştu. Her themada 4.000 ile 18.000 arasında asker bulunmaktaydı.

Çin Yönetimi: Çin'de hükümdar, Gök inancına göre göğün yeryüzündeki temsilcisiydi ve bu nedenle "Gök'ün Oğlu" olarak kabul edilirdi. İmparatorun iktidarı kutsal sayılır, başarısı ya da başarısızlığı Gök'ün iradesine bağlanırdı. Hükümdarlık babadan oğula geçerdi. Çin toplumunda halk, asiller (Şe) ve köylüler (Nong) olmak üzere iki ana sınıfa ayrılmıştı, bunun yanında kölelik de bulunmaktaydı. Tang Hanedanlığı döneminde imparatorun hemen altında devlet işlerini yürüten bir başbakan, onun altında ise üç ayrı sekreterlik görev yapmıştı.

Çin Ordusu: Çin'de sınır bölgelerinin yönetimi için "duhu zhidu" adı verilen bir sistem uygulanmıştı. Bu sistemle kurulan valilikler, sınır bölgelerinde en yetkili yönetim birimleriydi. Tang Hanedanlığı, Batı Bölgesi'ni kontrol etmek amacıyla Anxi Genel Valiliğini kurmuş, İpek Yolu üzerindeki hâkimiyetini güçlendirmeye çalışmıştı. Bu bölgelerde "tuntian" adı verilen askerî tarım sistemi uygulanmış; askerler hem tarım yapmış hem de bölgenin güvenliğini sağlamıştı. Böylece hem ordunun gıda ihtiyacı karşılanmış hem de Çin kültürü bölgede yayılmıştı. Çin ordusunda piyadeler sayıca fazla olsa da özellikle Göktürklerle karşı yapılan seferlerde hafif süvari birlikleri esas vurucu güç olarak kullanılmıştı.

Verilen metni dikkatlice okuyunuz ve aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki tabloda Doğu Roma, Çin ve Sâsânî imparatorluklarını; yönetim anlayışları ve ordu teşkilatlarında görülen ortak özellikler açısından karşılaştırınız.

	Benzerlikler	
	Yönetim	Ordu
Doğu Roma	Merkeziyetçi bir yönetim anlayışı vardır. Yönetim şekli monarşidir.	Ordu devlet kontrolündedir. Düzenli ordu özelliği göstermektedir.
Çin		
Sâsânî		

2. Aşağıdaki tabloda Doğu Roma, Çin ve Sâsânî imparatorluklarını; yönetim anlayışları ve ordu teşkilatlarında görülen ayırt edici özellikler açısından karşılaştırınız.

İmparatorluk	Yönetimde Ayırt Edici Özellik	Orduda Ayırt Edici Özellik
Doğu Roma	İmparator hem devletin hem kilisenin başıdır; otoritesi tanrısal meşruiyete dayanır ancak kilise ve toprak aristokrasisi tarafından fiilen sınırlandırılmıştır.	Ordu thema (çiftçi-asker) ve tagma (profesyonel asker) birliklerinden oluşur; hem yerel hem merkezî askerî yapı birlikte kullanılmıştır.
Çin	İmparator "Gök'ün Oğlu" kabul edilir; yönetim kutsal meşruiyete dayanır ve hanedan sistemiyle babadan oğula geçer.	Askerî tarım (tuntian) sistemi uygulanmış, askerler hem üretim yapmış hem de sınır güvenliğini sağlamıştır.
Sâsânî	Din adamları konseyinin etkili olduğu merkeziyetçi bir yönetim vardır; devlet işleri divanlar aracılığıyla yürütülür.	Ağır zırhlı, mızraklı süvarilere dayalı güçlü bir ordu sistemi kurulmuş; süvariler ordunun temel unsuru olmuştur.

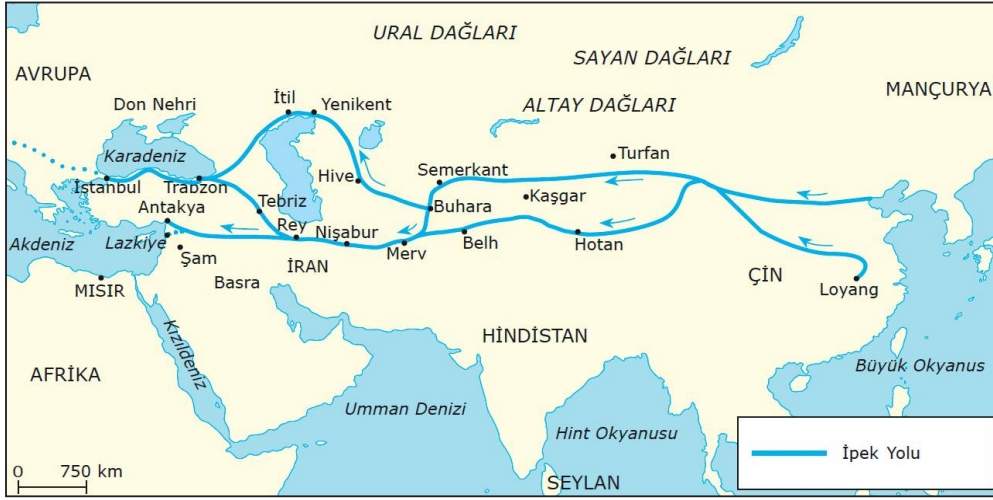
3. Doğu Roma, Çin ve Sâsânî imparatorluklarında yönetimin merkezinde güçlü bir hükümdarın bulunması neyin göstergesidir?

Bu durum, Orta Çağ'da devletlerin merkeziyetçi bir yönetim anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Güçlü bir hükümdar sayesinde devlet otoritesi korunmuş, düzen sağlanmış ve askerî yapı daha güçlü olmuştur.

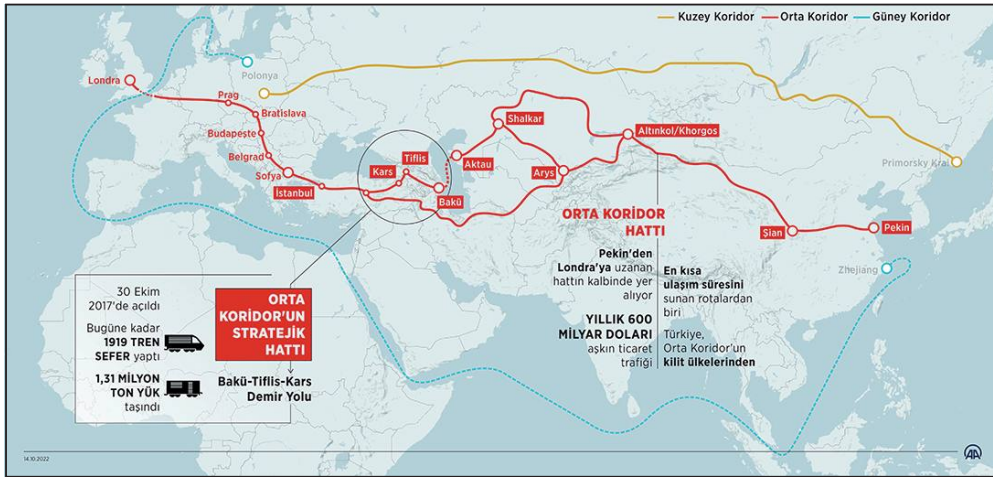
4. Sizce hangi imparatorluğun yönetim ve ordu yapısı Orta Çağ şartlarında devletin sürekliliğini sağlama açısından daha avantajlıdır? Gerekçesiyle birlikte yazınız.

ORTA ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BİR PROJEKSİYON

Harita 1: Orta Çağ'da İpek Yolu

Harita 2: Günümüzde İpek Yolu

Günümüzde “Modern İpek Yolu” olarak adlandırılan ticaret ağı, tarihsel kökenlerini Orta Çağ'da Türk devletlerinin Avrasya coğrafyasındaki stratejik konumlanışında bulmaktadır. Tarihsel süreç incelendiğinde, Türk devlet teşekküllerinin doğu-batı ve kuzey-güney yönlü ticaret ağlarında sistemin sürekliliğini sağlayan temel aktörler arasında yer aldığı görülmektedir.

İslamiyet öncesi dönemde bölgede hâkimiyet kuran Türk devletleri Hunlar, Avarlar ve Göktürklerdir. İlk Türk-İslam devletlerinden Karahanlılar ve Gaznelilerin kısa sürede güç kazanmasında İpek Yolu'nun kilit noktaları olan Hotan ve Buhara gibi şehirleri etkin ticaret merkezleri hâline getirmeleri belirleyici olmuştur. Orta Çağ boyunca Türk devletleri, ticaret yollarının güvenliğini sağlamaya yönelik politikalar geliştirmiş ve kervan geçişlerini kurumsal bir yapıya kavuşturmuştur. Bu çerçevede inşa edilen kervansaraylar yalnızca konaklama alanları değil; beslenme, barınma ve binek hayvan temini gibi hizmetlerin sunulduğu, dönemin makroekonomik ihtiyaçlarına cevap veren kapsamlı, ticaretin düzenli yürütülmesini sağlayan merkezler olarak işlev görmüştür. Bu yapıların sağladığı imkânlar, uluslararası ticaretin kesintisiz biçimde sürdürülmesine katkı sağlamıştır.

Göktürk Devleti ile Doğu Roma arasında karşılıklı elçi gönderimleriyle şekillenen ittifak ilişkileri, Sasani İmparatorluğu'nun bölgesel nüfuzunu dengelemiş ve ticaret yollarının güvenliğini koruma altına almıştır. Sınırları aşan bu ticari faaliyetler, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda yoğun bir kültürel etkileşim sürecini de beraberinde getirmiştir. Bu etkileşim; giyim-kuşam ve mutfak kültüründeki değişimleri kapsayan maddi kültür unsurlarını, dinî yapıların ve felsefi düşüncelerin coğrafi yayılımını içeren inanç sistemlerini ve tarım, hayvancılık ile askerî teknolojilerde gerçekleşen bilgi transferini kapsamaktadır.

Metni ve görselleri inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Orta Çağ'da ticaret yolları üzerinde yer alan devlet ve toplumlar arasındaki ilişkileri; siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla değerlendirerek tabloyu doldurunuz.

Etki Alanı	Orta Çağ'da İpek Yolu'nun Etkisi
Siyasi	Devletler arasında ittifaklar kurulmuştur. Ticaret yollarını korumak için siyasi ilişkiler gelişmiştir. Göktürk-Doğu Roma iş birliği gibi denge politikaları uygulanmıştır.
Ekonomik	Ticaret sayesinde şehirler zenginleşmiştir. Kervansaraylar kurularak ticaretin düzenli yapılması sağlanmıştır. Devletlerin gelirleri artmıştır.
Kültürel	Farklı toplumlar arasında kültürel etkileşim artmıştır. Dinler, düşünceler ve yaşam tarzları farklı bölgelere yayılmıştır. Giyim kültürü, yemek kültürü ve teknik bilgiler toplumlar arasında paylaşılmıştır.

2. Ticaret yollarının olmadığı bir Orta Çağ'da devletlerin ve toplumların siyasi, ekonomik ve kültürel gelişimi nasıl şekillenirdi?

Ticaret yollarının olmadığı bir Orta Çağ'da devletler arasında siyasi ilişkiler zayıf kalırdı. Ticaretin gelişmemesi nedeniyle ekonomik büyüme yavaşlar, şehirler gelişemezdi. Farklı toplumlar arasında mal ve bilgi alışverişi gerçekleşmediği için kültürel etkileşim sınırlı olurdu. Bu durum, toplumların içine kapanık bir yaşam sürmesine ve uygarlıklar arası etkileşimin azalmasına neden olurdu.

3. Orta Çağ'da İpek Yolu üzerinde ticaret yapan bir tüccara, ticaret yolları üzerinde bulunan farklı devlet ve toplumlarla kurdukları etkileşimler hakkında iki soru yazınız.

Sorular

4. Aşağıda verilen ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Metinden faydalanarak doğru olan ifadelerin başına D (Doğru), yanlış olan ifadelerin başına Y (Yanlış) yazınız.

- a) (Y) Kervansaraylar yalnızca askerî amaçlarla kullanılmıştır.
- b) (D) Ticaret yolları devletler arası siyasi ilişkileri etkilemiştir.
- c) (Y) Orta Çağ ticareti sadece ekonomik sonuçlar doğurmuştur.
- d) (D) Doğu Roma-Göktürk ittifakı ticaret güvenliğini artırmıştır.
- e) (D) Türk devletleri, ticaret yollarının güvenliğini sağlamak için çeşitli önlemler almıştır.
- f) (D) İpek Yolu üzerindeki Hotan ve Buhara şehirleri ticari merkezler arasında yer almıştır.
- g) (D) Orta Çağ'da ticaret yolları kültürel etkileşimi de beraberinde getirmiştir.
- h) (Y) Kervansaraylar sadece hayvanların dinlenmesi için inşa edilmiş yapılardır.
- i) (D) Ticaret yolları, farklı din ve düşüncelerin yayılmasında etkili olmuştur.
- j) (Y) Türk devletleri ticaret yollarının denetimini yabancı tüccar topluluklarına devretmiştir.

ORTA ÇAĞ'DA TİCARET

Kürk Yolu

Kürk Yolu; Karadeniz'in kuzey kıyılarından başlayıp Ural Dağları, Sibiry ve Altaylar üzerinden geçerek Çin'e kadar uzanan bir ticaret yolu. İpek Yolu'nun kuzeyinden geçen bu yolun ana ticaret malları sincap, sansar, tilki, samur, kunduz, vaşak kürkleri ile bal mumu ve mantar idi. Sibiry ve İç Asya ülkelerinden temin edilen bu mallar Hazar Denizi ve Karadeniz kıyılarına getirilir, oralarından da kara veya deniz yoluyla Avrupa ülkelerine taşınırdı. Kürk Yolu üzerinde ticaret yapan başlıca topluluklar İtil Bulgarları ve Hazar Türkleriydi. Hazarlar dışarıdan aldıkları malların yanı sıra kendi ürettikleri malları da satarlardı.

Baharat Yolu

Baharatlar, Orta Çağ Avrupa'sında gıdaları saklamada ve lezzetlendirmede kullanılan değerli ticaret malları arasındaydı. Her yerde yetiştirilemeyen ve uzun yolculuklardan sonra Avrupa'ya getirilen baharatlar sadece zenginlerin sofralarında bulunan lüks tüketim maddeleriydi. Baharatlar ilaç yapımında, kutsal yağların hazırlanmasında ve parfüm üretiminde de kullanılırdı.

Baharat Yolu adını tarçın, kakule, küçük Hindistan cevizi, öd ağacı, çörek otu, zencefil, karanfil, sandal ağacı, karabiber vb. baharatlardan alıyordu. Orta Çağ'ın en canlı ticaret güzergâhlarından biri olan bu yol, diğer yollarının aksine bir deniz yoluydu. Hindistan'dan başlayan Baharat Yolu; İran Körfezi yoluyla Irak'a, Yemen kıyılarına veya Kızıldeniz üzerinden Süveyş ve Akabe'ye, buralardan da kara yoluyla Doğu Akdeniz limanlarına ulaşırdı. Gemiler ve kervanlarla bu limanlara getirilen baharatlar daha sonra İtalyan tüccarlar tarafından alınarak Avrupa ülkelerine taşınırdı. Bu yol üzerinde baharatların yanı sıra inci, mercan, fil dişi, elmas gibi Avrupa'da çok aranan değerli süs eşyaları da nakledilirdi.

1. X. yüzyılda Asya'da yaşayan bir Orta Çağ tüccarısınız. Elinizdeki malları Avrupa pazarlarına ulaştırmak istiyorsunuz. Bunun için önünüzde iki önemli ticaret yolu vardır: Kürk Yolu ve Baharat Yolu. Seçeceğiniz yol, ticari kazancınızı ve kuracağınız ilişkileri doğrudan etkileyecektir. Bu doğrultuda, seçtiğiniz ticaret yolunu esas alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Seçtiğim ticaret yolu: ☐ Kürk Yolu ☐ Baharat Yolu

b) Bu ticaret yolunu seçme nedeniniz nedir? Kısaca yazınız.

c) Seçtiğiniz ticaret yolu üzerinde karşılaştığınız devlet ve toplumlar hangileridir? Yazınız.

d) Seçtiğiniz ticaret yolunu esas alarak bu yol üzerinde yer alan devletler ve toplumlar arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimleri farklı kaynaklardan yararlanarak araştırınız. Araştırmanızdan elde ettiğiniz bilgiler doğrultusunda aşağıdaki başlıkları kısa, açık ve öz ifadelerle doldurunuz.

I. Siyasi Etkileşimler

II. Ekonomik Etkileşimler

III. Kültürel Etkileşimler

e) Seçtiğiniz ticaret yolu üzerinde yer alan devletler ve toplumların etkileşimleriyle ilgili en az iki soru yazınız.

2. Kürk Yolu, Orta Çağ'da tamamen kapanmış olsaydı Hazar Devleti'nin ekonomik durumu nasıl etkilenirdi? Yazınız.

KAYNAKLARIN İZİNDE: ORTA ÇAĞ MEDENİYETLERİNİ ANLAMAK

Orta Çağ medeniyetlerine ait bilim, kültür ve sanat eserlerini incelemek çeşitli nedenlerle güçtür. Matbaanın geç yaygınlaşması, bilginin aktarımını yavaşlatmış; el yazması eserlerin sınırlı sayıda üretilmesi kaynak çeşitliliğini azaltmıştır. Özellikle Abbasiler döneminde Beytül Hikmenin tahrip edilmesi başta olmak üzere savaşlar, istilalar ve siyasi karışıklıklar sonucunda birçok kütüphane ve bilim merkezi yok olmuş, böylece bilgi birikimi kesintiye uğramıştır.

Avrupa'da ise metinlerin büyük bir kısmının dinî ve resmî otoriteler tarafından kaleme alınması, ele alınan konuların sınırlı kalmasına ve bakış açılarının tek yönlü olmasına yol açmıştır. Ayrıca bu bilgilerin çoğunun saray kayıtlarında, özel arşivlerde veya tapınak koleksiyonlarında saklanması belgelere erişimi zorlaştıran bir diğer etken olmuştur.

Bunun yanı sıra uzak coğrafyalar ile dil ve alfabe farklılıkları Çin, Hint ve Orta Asya gibi medeniyetlere ait kaynaklara ulaşmayı güçleştirmiştir. Sanat eserlerinin zaman içinde zarar görmesi de maddi kültür unsurlarının korunmasını zorlaştırmıştır.

Orta Çağ'a ilişkin tarihsel bilgiler kesin yargılardan çok mevcut verilerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi ve yorumlanmasıyla anlam kazanmaktadır.

1. Sizce Orta Çağ'da İslam, Batı ve Asya medeniyet havzalarından hangisine ait kaynak sınırlılığı tarihsel yorumları daha fazla etkilemiştir? Gerekçesiyle açıklayınız.

2. Bir tarihçi olarak Orta Çağ medeniyetlerine ait bilim, kültür ve sanat eserlerini incelemekle görevlendirildiğinizi düşününüz. Metinde belirtilen kaynak sınırlılıklarını aşmak için hangi yöntemleri kullanırdınız? Önerilerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

3. Orta Çağ'daki medeniyetlere ait kaynakların sınırlılığıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi genellenebilir?

- A) Dil değişimleri ve siyasi etkiler araştırmayı zorlaştırmıştır.
- B) Tüm bilgiler nesnel ve tarafsız şekilde aktarılmıştır.
- C) Medeniyetler birbirinden tamamen bağımsız ilerlemiştir.
- D) Yalnızca Avrupa medeniyeti yazılı kaynak bırakmıştır.
- E) Kaynakların tamamı günümüze eksiksiz ulaşmıştır.

4. Orta Çağ Avrupası'na ait tarihsel belgeleri inceleyen bir araştırmacı, bazı kayıtların kilise merkezli düşünce yapısıyla yazıldığı için taraflı olduğunu fark etmiştir. Bu durumun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tüm kaynakların aynı dilde olması
- B) Dinî otoritenin bilgi aktarımında etkili olması
- C) Dönem içinde farklı alfabelerin kullanılması
- D) Belgelerin yalnızca ticaretle ilgili bilgiler içermesi
- E) Eğitim kurumlarının bilimsel kayıt tutmayı reddetmesi

5. Aşağıda verilen ifadeleri okuyunuz. İfadelerin doğru olduğunu düşünüyorsanız (D), yanlış olduğunu düşünüyorsanız (Y) yazınız.

- a. (Y) Asya medeniyetlerine ait tüm tarihsel belgeler tek bir alfabe ile yazıldığı için dil bilimciler bu metinleri kolaylıkla inceleyebilmektedir.
- b. (D) Abbasi Devleti döneminde kurulan Beytül Hikme, farklı kültürlerle ait bilimsel eserlerin çevrildiği ve incelendiği önemli bir bilim merkezidir.
- c. (D) Beytül Hikmede yürütülen bilimsel çalışmaların önemli bir kısmı savaşlar ve istilalar sırasında zarar görmüş veya kaybolmuştur.
- d. (Y) Beytül Hikmede bilimsel çalışmalar yalnızca sözlü olarak aktarılmıştır.
- e. (D) Abbasiler döneminde yapılan çeviri faaliyetleri farklı medeniyetler arasında bilimsel etkileşimi artırmıştır.

ORTA ÇAĞ'DA BİLİMİN İZİNDE: MEDENİYETLER VE BİLİM İNSANLARI

Orta Çağ'da İslam, Batı ve Asya medeniyet havzalarında yaşamış aşağıdaki bilim insanları arasından, her medeniyeti temsil edecek şekilde birer kişi seçiniz. Seçtiğiniz bilim insanlarıyla ilgili araştırma yaparak bilim, kültür ve teknoloji alanlarına sundukları katkıları belirleyiniz. Ardından bu katkıların günümüz dünyasına etkilerini analiz ediniz ve ulaştığınız bilgileri yansıtan özgün bir dijital pano veya bülten panosu hazırlayınız.

1. Aşama

Aşağıdaki bilim insanlarından her bir medeniyet için birer tane seçiniz.

İslam Medeniyeti Havzası	Batı Medeniyeti Havzası	Asya Medeniyeti Havzası
Farabi	Roger Bacon	Shen Kuo
İbni Sina	Albertus Magnus	Zhang Heng
Taberî	Thomas Aquinas	Su Song

2. Aşama

Seçtiğiniz bilim insanı hakkında ansiklopedilerden, akademik makalelerden, güvenilir web sitelerinden ve kütüphane kaynaklarından yararlanarak kapsamlı bir kaynak taraması yapınız. Kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri not alarak derleyiniz ve bu bilgilerden yararlanarak aşağıda verilen başlıkları kapsayan bir araştırma metni oluşturunuz.

- Bilim insanının adı
- Doğum ve ölüm yılı
- Yaşadığı coğrafya
- Bilimsel uzmanlık alanı
- En önemli eseri / buluşu
- Orta Çağ'da etkisi
- Günümüz bilimine etkisi
- Kendi değerlendirmem (en az 3, en fazla 10 cümle)
- Kaynakça (en az 3 kaynak)

3. Aşama

Topladığınız bilgilerden yararlanarak okulun web sayfasında paylaşılabilecek dijital bir pano ya da sınıf panosunda sergilenmek üzere bir çalışma hazırlayınız.

